

Krizden Çıkışta Seçici Olmalıyız

Öyle anlaşılıyor ki her şeyin ve herkesin dolaylı olarak da olsa birbirine bağlı ve risklerin de bulaşıcı olduğu bir dünyada, ulusal politikaların ve uygulamasının tasarımı sadece yurt içindeki durum, sorunlar ve ihtiyaçlar ile değil, uluslararası durum, koşullar ve eğilimler ile de ilgili geniş bilgi ve analiz gerektiriyor. Şimdi olduğu gibi tam anlamıyla küresel bir kriz konjonktürü, bu özelliğin sadece uzmanlar ve yöneticiler tarafından değil, geniş halk kitleleri tarafından da bir ölçüde anlaşılmasını, en azından hissedilmesini kolaylaştırıyor. Bu açıdan **kriz önlemleri dahil politika kararlarının sağlığı ve uygunluğu üzerinde artık daha geniş bir kamuoyu gözetimi olduğu, bunun da tüketici güveni ve bekleyişler gibi ekonomi yönetimi açısından çok önemli göstergeleri belirleyeceği** söylenebilir. Türk reel kesimi üzerindeki etkileri beklenenden de önce ortaya çıkan kriz politikaları artık sadece bugünkü durum açısından değil, daha önemlisi yakın gelecek için hayati önem taşıyor.

Artık tedbirler ayrıştırılamaz

Türkiye'nin acil gündeminin nitelik değiştirdiğini, rekabetçilik ve yapısal dönüşüm önceliğinin yerini krize kaptırdığını, üstelik bu değişikliğin bir türlü tamamlanamayan normalleşme yolculuğunu geciktireceğini daha önce de belirtmiştik. Ayrıca ilk üç ayda likidite krizinin aşılması, yeni fiyat dengelerinin oluşması ve güvenin tesisi gibi bir öncelik dizisine yönelik karar ve eylem paketinin uygulanması gerektiğini, 2009 ve sonrasında ise ekonomiyi canlandıracak tedbirlerin öne çıkacağını vurgulamıştık.

Ancak, **biraz da kriz dalgalarının gelişmesi ve Türkiye'yi etkileme hızı konusundaki teşhis ve bütünsel bir tedbir paketi oluşturma ile ilgili gecikmenin etkisiyle, artık bu üç ay ve sonrası ayrıştırılamaz hale geliyor.** IMF ile stand-by uzlaşması bile, iki ay öncesindeki kadar güçlü ve kendi başına yeterli bir etki yapmayabilir; mutlaka başka önlemleri de içeren toplu bir önlem dizisinin de onu izlemesi gerekecek.

Bu bağlamda tek başına hiçbir tedbirin yeterli olmayacağını kriz sürecinde başka ülkelerde de

gözlemlendiği söylenebilir. Söz gelişi Macaristan, hem IMF ile anlaşmasına hem de AB'den yardım sözü almasına rağmen olumsuz gelişmelerden kurtulamadı. İç dinamiklerin ve yapısal sorunların etkin yönetimi, sürdürülebilir büyüme koşullarının oluşturulması her durumda önemini korumaya devam ediyor.

Lehteki dışsal gelişmeler

O halde, Türkiye önümüzdeki dönemde krizin hasarını aşaride tutabilecek ve görel olarak makul bir büyüme performansını sürdürebilecek mi? Bu soruya kesin bir cevap vermek kuşkusuz kimsenin harcı değil. Ancak **kontrolümüzdeki değişkenleri iyi kullanabilir, bu arada kontrol dışı değişkenlerde lehimize oluşan bazı gelişmeleri de iyi değerlendirebilirsek kazanımlarımızdan fedakarlığı sınırlandırabilir ve oluşacak yeni fiyat dengelerinde gündemi normalleştirebiliriz.**

Küresel planda olumlu gelişmeler hangileri? Öncelikle yeniden şekillenmeye başlayan çok kutuplu dünyada G-7'nin değil **G-20'nin küresel sistemin sorumluluğunu alma konusunda öne geçmesi**, yükselen pazarların bakış açısının önemini arttıracak. Bu sayede önemli bir uluslararası koordinasyon ve kriz desteği mümkün olabilir. Aynı trendin bir başka boyutu, **IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların görev tanımlarında ve patronajında farklı bir tasarım ihtimalinin güçlenmeye başlaması.** Bir de petrol ve temel gıda ürünlerinde fiyat düşüşünün, bizim gibi ithalatçı ve cari açığı yüksek ülkeler açısından yarattığı finansal rahatlatma var. Ancak artan döviz kurları ve yavaşlayan reel üretim ile bu rahatlatmanın etkisinin şimdiden sınırlandığı da gözden uzak tutulmamalı.

Bu durumda **bir yandan likidite ve güven sıkıntısını gidermek, diğer yandan üretimi canlandırmak eşanlı olarak gözetilmek zorunda.** Farklı kesimler tarafından seslendirilen tedbir talepleri doğal olarak kendi ihtiyaçlarına öncelik veriyor; ekonomi yönetiminin kuşkusuz istikrar ve büyüme hedeflerine ağırlık verecek değerlendirmeleri ise daha objektif ve rasyonel olmak zorunda.

Tercih ne olmalı?

Bu açıdan tercih, mutlaka üretimi ve yatırım dinamiklerini güçlendirmek yönünde olmalı. Çünkü genel vergi indirimi ya da sosyal transferler gibi politika alternatifleri, sadece enflasyonist etki yapmakla kalır ve ekonomik yavaşlamaya engel olmaz. Gerek kamu gelirleri, gerekse kamu harcamaları yönünden alınacak genişletici önlemlerin altyapı, enerji, teknoloji yatırımları ve üretim kararlarını kolaylaştırıcı nitelikte olması gerekiyor. **Bu seçici genişletici politikalar, ekonominin kırılğanlığının artmaması, enflasyon ateşinin körüklenmemesi ve ülkenin yatırım cazibesinin azalmaması için mutlaka bir mali disiplin çapası ile birlikte uygulanmalı.**

Vergiler cephesinde, hep söylediğimiz gibi istihdam maliyetinin ve yatırımcının/üreticinin diğer maliyetlerinin (enerji vb.) azaltılması öncelik taşıyor. Ayrıca Kurumlar Vergisi'nde yüzde 15'lik kar dağıtım stopajının düşürülmesi, dağıtılan karların yeniden yatırıma yöneltmesi halinde vergi istisnası, yüzde 20'lik Kurumlar Vergisi'nin tedrici olarak yüzde 15'e düşürülmesi reel sektörün direncini ve Türkiye'ye yatırımcı ilgisini arttıracaktır. Unutulmamalı ki **tüketici güvenini ayakta tutmanın yolu, doğrudan tüketicilere yapılacak transferlerden değil, istihdam güvencesi verecek işletmelerin ayakta kalmasından geçer.**

Kamu harcamaları cephesinde ise **altyapı, sosyal kalkınma ve sürdürülebilir büyüme gibi orta ve uzun dönemde geri dönüşü olan ve enflasyon değil, ekonominin sağlığını ve direncini arttıran harcamalar, cari harcamalardan yapılacak kısıntı ve gerekirse iç borçlanma ile arttırılabilir.** Ayrıca giderek artacak uluslararası koordinasyonun bu seçici amaçlar için yükselen ülkelere de destek olması da kuvvetle muhtemel.

Kronik cari açıkta küresel koşullar nedeniyle sağlanacak geçici rahatlama ve 2008 yılı bütçe gerçekleştirmelerinde bütçe açığı ve faiz dışı fazla yönünden gösterilen olumlu performans, manevra alanının bulunduğunu gösteriyor. Vergi ve harcama politikalarında seçici iyileştirmeler, likidite ve güven krizine yönelik önlemler ile birlikte uygulanırsa, 2009'un olumsuz koşullarında dahi zorunlu olarak yatırım getirisi arayacak küresel sermaye akımlarından görece olarak aldığımız pay azalmayabilir.